

WPŁYW ZREKONSTRUOWANEGO ŚREDNIOWIECZNEGO ZAMKU NA RUCH TURYSTYCZNY W MIEJSCOWOŚCI INOWŁÓDZ W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

JOLANTA WOJCIECHOWSKA¹, HUBERT KOPER²

¹ Uniwersytet Łódzki

e-mail: jolanta.wojciechowska@geo.uni.lodz.pl

² absolwent Uniwersytetu Łódzkiego

e-mail: koperhubert@gmail.com

SŁOWA KLUCZOWE

ruch turystyczny, nowa przestrzeń turystyczna, rekonstrukcja, zamek, miejscowość

STRESZCZENIE

Zamki stanowiły od dawna przedmiot zainteresowania badaczy, także z dziedziny geografii turystyki. Ze względu na wydarzenie mające miejsce w woj. łódzkim w czerwcu 2013 r., jakim były uroczystości związane z oficjalnym otwarciem zrekonstruowanego zamku Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu, postanowiono w prezentowanym opracowaniu uczynić ten fakt przedmiotem analizy. W artykule podjęto zatem próbę określenia zależności występujących na płaszczyźnie oddziaływania zrekonstruowanego zamku na ruch turystyczny w miejscowości w pierwszym roku oddania go do użytkowania.

Na początek krótko zaprezentowano atrakcyjność turystyczną Inowłodza w świetle wybranych waloryzacji oraz w zarysie omówiono historię prac rekonstrukcyjnych zamku i jego obecne zagospodarowanie pod funkcje turystyczne, edukacyjne i kulturalne. Wskazano, że rekonstrukcja przyczyniła się do powstania w miejscowości nowej przestrzeni turystycznej, w której procesy komercjalizacji turystyki występują w strefie zewnętrznej, czyli w otoczeniu zamku. Następnie przedstawiono skalę i strukturę ruchu turystycznego oraz wyniki jego pomiaru. W dalszej części zwrócono uwagę na opinie turystów oraz mieszkańców o obiekcie i ruchu turystycznym. W artykule pokazano, że już w pierwszym roku użytkowania zamku dostrzega się wpływ na ruch turystyczny w miejscowości. Wykazano, że obiekt powoduje określone konsekwencje i zależności na różnych płaszczyznach oddziaływania. Wyartykułowane tu spostrzeżenia mogą być przydatne przy innych analizach zdarzeń dla podobnych obiektów w kraju.

Wprowadzenie

Zamki bez względu na stan zachowania są przedmiotem zainteresowania turystów, mogą zatem stanowić istotny element gospodarki w skali lokalnej. W literaturze istnieje szereg opracowań omawiających problematykę zamków, są one jednak analizowane przede wszystkim jako atrakcja lub produkt turystyczny, w mniejszym stopniu bada się ich znaczenie dla mieszkańców albo miejscowości, zwłaszcza po przeprowadzonych rekonstrukcjach. Przykładem opracowania łączącego różne aspekty badawcze jest praca Musiaki (2013), w której autor dokonał analizy funkcji turystycznej zrekonstruowanych i zrewitalizowanych zamków krzyżackich oraz ich wpływu na niewielkie miejscowości Pomorza, Warmii i Mazur.

Zamek w Inowłodzu w woj. łódzkim, dobrze poznany oraz przebadany od strony historycznej i archeologicznej¹, odznacza się jednak bardzo skromnym dorobkiem opracowań omawiających jego funkcję turystyczną. Wynika to z faktu, że do 2013 r., czyli do zakończenia prac rekonstrukcyjnych, ruiny zamku miały niewielkie znaczenie w generowaniu ruchu turystycznego. Prezentowany artykuł wchodzi zatem w nowo powstałe pole badawcze, na którym dotychczas ukazała się praca autorstwa Latosińskiej i Włodarczyka (2015) poświęcona sprawozdaniu z badań nad turystyczno-kulturalnym wykorzystaniem zrekonstruowanego zamku.

Celem artykułu jest pokazanie, jak wpłynęła na ruch turystyczny w Inowłodzu rekonstrukcja ruin średniowiecznego zamku już w pierwszym roku jego oddania do użytkowania. Problemem badawczym jest określenie zależności występujących na płaszczyźnie oddziaływania zrekonstruowanego zamku na ruch turystyczny w tej miejscowości. Za podstawę postępowania metodologicznego przyjęto analizę części materiału empirycznego zebranego w ramach pracy magisterskiej napisanej przez współautora prezentowanego artykułu (Koper, 2015). Do nich należy zaliczyć m.in. wywiady przeprowadzone z 85 uczestnikami przyjazdowego ruchu turystycznego i 64 mieszkańcami Inowłodza (co stanowiło w 2014 r. 8% ogółu mieszkańców przy liczbie wynoszącej 777 osób)². Wywiady były przeprowadzone osobiście, metodą dostępnościową.

Atrakcyjność turystyczna Inowłodza w świetle wybranych waloryzacji

Inowłódz jest wsią gminną położoną nad rzeką Pilicą we wschodniej części woj. łódzkiego, w powiecie tomaszowskim. Administracyjnie stanowi centrum gminy wiejskiej. W dokonanej przez Wojciechowską (1995) ocenie atrakcyjności rekreacyjnej regionu łódzkiego gmina Inowłódz została zakwalifikowana do grupy gmin atrakcyjnych wraz z 10 innymi w regionie (na 107 analizowanych jednostek). W kolejnej waloryzacji środowiska przyrodniczego tej gminy przeprowadzonej przez Chojnacką-Ożgę i Gabryszeńską (2011) sołectwo Inowłódz zostało określone jako teren o wysokich walorach przyrodniczych. Ocena ta szczególnie dotyczy obszaru wsi na lewym brzegu Pilicy, na którym znajduje się zamek. Przywołane waloryzacje wskazują na ponadprzeciętną atrakcyjność przyrodniczą Inowłodza jako gminy i sołectwa w woj. łódzkim.

¹ Taki pogląd wyrażają m.in. Kajzer, Kołodziejcki i Salm (2007).

² W świetle danych udostępnionych przez Urząd Gminy w Inowłodzu.

Rysunek 1. Zrekonstruowany zamek w Inowłodzu: po lewej – wieża, po prawej – dziedziniec wewnętrzny (wrzesień 2013 r.)

Źródło: J. Wojciechowska.

Wysokie oceny otrzymują w różnorodnych waloryzacjach również zasoby antropogeniczne tej miejscowości, wśród których do niedawna najwyższe noty zbierał romański kościół św. Idziego. To głównie z tym obiektem był kojarzony do tej pory wizerunek turystyczny Inowłódza. Potwierdzeniem tej tezy mogą być wyniki autorskiej analizy treści przewodników turystycznych w kwestii uwzględniania w nich opisu walorów turystycznych występujących w miejscowości³. W 16 (regionalnych i ogólnopolskich) przewodnikach turystycznych, które ukazały się w latach 2002–2015, romański kościół św. Idziego był wymieniony i opisany, natomiast ruiny kazimierzowskiej warowni w 14. Z biegiem lat zaprezentowana ocena zapewne ulegnie zmianie w związku z przeprowadzoną rekonstrukcją zamku (rys. 1). Tę możliwość już sygnalizują badania Latosińskiej i Włodarczyka (2015, s. 96–97). W ich świetle zamek został uznany w 2014 r. zarówno przez mieszkańców, jak i turystów za największą atrakcję turystyczną na terenie gminy – przed kościołem św. Idziego i posągiem żubra w Spale.

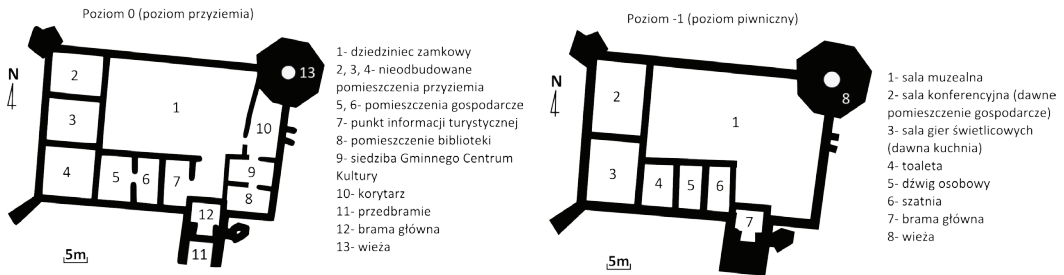
Prace rekonstrukcyjne oraz obecne zagospodarowanie zamku w Inowłodzu

Decyzję o przystąpieniu do rekonstrukcji obiektu podjął w 2003 r. wójt gminy Inowłódz po konsultacjach z historykami, archeologami i konserwatorami zabytków. Początkowo prace były subsydiowane ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Gminy Inowłódz. Dzięki nim przystąpiono najpierw do odbudowy wieży zamkowej. W sierpniu 2008 r. rozpoczęto prace związane z zabezpieczeniem budowy na pozostałym terenie. Podczas rekonstrukcji zastosowano rozwiązania budowlane zgodne z obowiązującymi w okresie średniowiecza⁴. W 2010 r. inwestycja została wprowadzona do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013. Dzięki temu projekt został wsparty finansami z Europejskiego Funduszu Rozwoju

³ Koper zaprezentował w pracy magisterskiej analizę treści przewodników turystycznych jako metodę oceny atrakcyjności turystycznej Inowłódza.

⁴ Na przykład stosowano zaprawę murarską na bazie wapna trasowego.

Regionalnego Unii Europejskiej. Jego założeniem było utrwalenie i konserwacja ruin, w tym częściowa rekonstrukcja wybranych struktur zamku, zwłaszcza zaplanowanie w nim pomieszczeń w strefie przyziemnej do pełnienia funkcji edukacyjnych i turystycznych (Miziak, 2011).

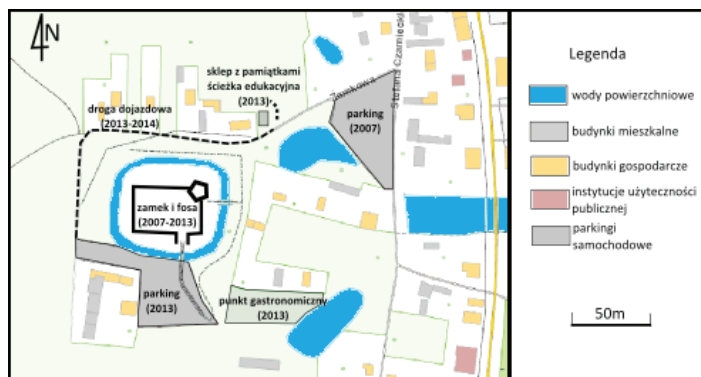

Rysunek 2. Plan odbudowy poziomów przyziemia i piwnicznego na zamku w Inowłodzu

Źródło: Koper (2015).

Zatem zaadaptowano i urządzono pomieszczenia na potrzeby domu kultury, biblioteki gminnej, kameralnej sali widowiskowej, świetlicy, punktu informacji turystycznej, ekspozycji dotyczącej dziejów zamku oraz pomieszczenia pomocnicze (szatnie, toalety) i techniczne (np. winda) (rys. 2). Ważnym działaniem w ramach projektu było przystosowanie obiektu do użytkowania całorocznego zarówno przez mieszkańców, jak i turystów. Prace budowlane zakończono zgodnie z terminem wyznaczonym przez fundusz unijny. Uroczystości związane z oficjalnym otwarciem zrekonstruowanego zamku odbyły się 15 czerwca 2013 r.

Otoczenie zamku zostało zagospodarowane w latach 2013–2014. Stanowią je następujące elementy: infrastruktura komunikacyjna (ciągi komunikacyjne samochodowe i piesze, parkingi) oraz infrastruktura uzupełniająca (punkt gastronomiczny, sklep z pamiątkami oraz ścieżka edukacyjna) (rys. 3). Parking usytuowany po wschodniej stronie zamku został wybudowany w 2007 r., aby pełnić funkcję głównego miejsca postojowego dla samochodów przyjeżdżających do centrum Inowłodza. Obecnie jednak służy przede wszystkim autokarom przywożących turystów do zamku. Drugi parking, zlokalizowany od strony południowej, pobudowany w 2013 r., jest przeznaczony dla samochodów osobowych. Obydwa parkingi mają ok. 30 miejsc postojowych. Pobliski punkt gastronomiczny (bar na ok. 50 miejsc konsumenckich), znajdujący się na wprost wejścia do warowni, uruchomiony w 2013 r., jest własnością Stowarzyszenia Zamek Kazimierzowski. Organizacja ta powstała w 2011 r. w celu wspierania Urzędu Gminy w różnorodnych działaniach dotyczących funkcjonowania zamku w nowym kształcie. Należący do niej bar jest otwierany w czasie wydarzeń plenerowych odbywających się na terenie obiektu. W bliskim otoczeniu warowni przebiega ścieżka edukacyjna poświęcona postaci Juliana Tuwima. Została oddana do użytku w 2014 r. jako inicjatywa Gminnego Centrum Kultury. W odległości ok. 70 m od zamku znajduje się niewielki sklep (kiosk) z pamiątkami (rys. 3).

Rysunek 3. Plan zagospodarowania otoczenia inowłódzkiego zamku (w nawiasie czas wykonania inwestycji)

Źródło: opracowanie H. Koper.

Rysunek 4. Sklep z pamiątkami

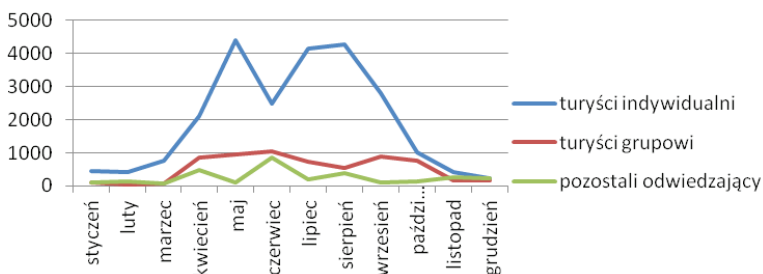
Źródło: J. Wojciechowska.

Przeprowadzona rekonstrukcja zamku i jego oddanie do użytkowania turystom oraz mieszkańcom przyczyniło się do powstania w Inowłodzu nowej przestrzeni, zarówno komunalnej, jak i turystycznej. W literaturze o nowej przestrzeni turystycznej wypowiada się niewielu autorów. Na przykład Liszewski (2006) rozpatruje to zagadnienie w dwóch aspektach: technicznym i społecznym, natomiast Włodarczyk (2009) w kontekście cyklu (kontinuum) rozwoju przestrzeni turystycznej, gdzie w fazie drugiej wyróżnia trzy stadia: nowej, dojrzałej i starej przestrzeni. Przez nową przestrzeń turystyczną Włodarczyk (2009, s. 102) rozumie taką, która pełni funkcje turystyczne w krótkim przedziale czasowym będącym okresem początkowym w ogólnym rozwoju przestrzeni. Zdaniem autora „nowość” może się przejawiać w zagospodarowaniu turystycznym albo w relacjach przestrze – turyści, którzy dopiero ją „odkryli” i rozpoczynają realizować w niej różnorodne aktywności turystyczne.

Nowe zagospodarowanie, jakie po rekonstrukcji otrzymał zamek w Inowłodzu, sprzyja różnorodnym aktywnościom turystów, a bar oraz sklep z pamiątkami są przykładem komercjalizacji turystyki w tej nowej przestrzeni. Aktualnie komercjalizacja ma miejsce tylko w strefie okalającej warownię i przejawia raczej stan umiarkowany. Funkcjonują dwa punkty usługowe. Sama warownia z racji skorzystania z funduszy unijnych na razie żadnym formom komercjalizacji nie może podlegać, stąd wstęp na zamek jest bezpłatny. Można zatem powiedzieć, że obecnie ta nowa przestrzeń turystyczna odznacza się dwiema strefami: wewnętrzną (nieskomercjalizowaną, o funkcjach turystycznych i edukacyjno-kulturalnych) oraz zewnętrzną (skomercjalizowaną, o funkcjach usługowych dla turystów dość skromnie rozwiniętych). Wprowadzenie opłat od turystów za zwiedzanie zamku będzie możliwe w 2018 r. Wówczas ten fakt może przyczynić się do zmian w zagospodarowaniu omawianego obiektu oraz jego otoczenia, a także wpłynąć na skalę i strukturę ruchu turystycznego, a więc spowodować przekształcenia w ciągle jeszcze nowej przestrzeni turystycznej.

Skala, struktura oraz pomiary ruchu turystycznego

Dokładne określenie wielkości przyjazdowego ruchu turystycznego w Inowłodzu jest trudne. W literaturze spotyka się dane raczej w skali powiatu (np. Włodarczyk, 2012) albo gminy (*Strategia...*, 2014). W świetle *Strategii Rozwoju Turystyki* w gminie obserwuje się względnie stabilną wielkość ruchu turystycznego. W 2013 r. liczył on 55 tys. osób i stanowił prawie 60% ogółu notowanego w powiecie tomaszowskim. Warto zasygnalizować, że obecnie jego wielkość jest znacznie wyższa niż na początku lat 90. XX w. Według badań Wojciechowskiej (1998, s. 49) liczba osób korzystających w gminie z bazy noclegowej w 1994 r. wynosiła 18 tys. Zatem aktualny ruch turystyczny w gminie jest 3-krotnie większy niż 30 lat temu. Dane udostępnione przez Punkt Informacji Turystycznej w Inowłodzu, a przedstawione na rysunku 5, pokazują, że wielkość ruchu turystycznego na zamku w 2014 r. liczyła ponad 32 800 osób. Największe jego natężenie notowano od maja do sierpnia. W tym okresie zamek odwiedziło ponad 20 100 turystów, co stanowiło 61% całorocznego ruchu. Należy zaznaczyć, że przytoczone dane wskazują na wzrost ruchu turystycznego w skali powiatu między 2013 a 2014 r., wyraźnie spowodowany otwarciem

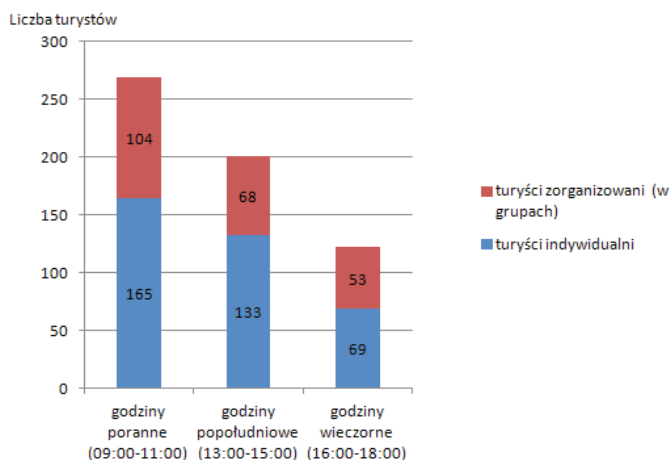

Rysunek 5. Wielkość i sezonowość ruchu turystycznego na zamku w Inowłodzu w 2014 roku

Źródło: dane Punktu Informacji Turystycznej w Inowłodzu, opracowanie H. Koper.

zrekonstruowanego zamku. Do przytoczonych liczb należałoby dodać również ruch lotniskowy, jaki odbywa się w Inowłodzu. Zatem ogólną całoroczną wielkość ruchu turystycznego w miejscowości można szacować na kilkadziesiąt tysięcy osób (przy 777 stałych mieszkańcach).

Statystyka ruchu turystycznego prowadzona w inowłodzkim punkcie IT obejmuje 3 kategorie odwiedzających: indywidualnych, grupowych i pozostałych. W 2014 r. przeważali turyści indywidualni (72%; ponad 23,5 tys. osób). Liczba uczestników wycieczek grupowych wyniosła 6360 (19%). Pozostali odwiedzający stanowili najmniejszą grupę (9%; 3 tys. osób), ale w tej kategorii są rejestrowane osoby uczestniczące w takich wydarzeniach organizowanych na zamku, jak: koncerty, wernisaże, kiermasze itp. Turystów indywidualnych przybyło najwięcej w maju (4393), następnie sierpniu (4275) i lipcu (4146), najmniej w grudniu (231). Natomiast turystów zorganizowanych było najwięcej w czerwcu (1054 osoby), czyli w okresie wycieczek szkolnych, który przypada na kwiecień–czerwiec oraz wrzesień–październik. W okresie tym liczba turystów grupowych w każdym miesiącu utrzymywała się powyżej 750 osób. Wielkość ruchu turystycznego w grupie osób zakwalifikowanych jako „pozostali odwiedzający” wskazuje na brak sezonowości. Poza czerwcem liczba odwiedzających utrzymywała się na poziomie 100–200 osób miesięcznie. Skalę tego ruchu warunkowały odbywające się na terenie zamku wydarzenia. W czerwcu, kiedy zanotowano w tej grupie 872 osoby, odbywały się takie wydarzenia, jak: II Festiwal Poezji Śpiewanej im. J. Tuwima oraz warsztaty filmowe łódzkiego studia Se-ma-for. Warto dodać, że w 2014 r. na zamku zorganizowano 13 imprez, których organizatorem w większości przypadków było Gminne Centrum Kultury.

Rysunek 6. Wyniki pomiaru liczby turystów odwiedzających zamek w Inowłodzu w wybranych dniach 2014 roku

Źródło: badania terenowe, opracowanie H. Koper.

Uzupełnieniem przedstawionych danych mogą być wyniki pomiaru ruchu turystycznego prowadzone bezpośrednio na zamku w 2014 r. w wybrane dni lata (weekendowe i powszednie: 23 i 24

czerwca, 12 i 13 lipca, 6, 15 i 31 sierpnia, 3 września) w następujących przedziałach czasowych: rano (9.00–11.00), po południu (13.00–15.00) i wieczorem (16.00–18.00). W ciągu 8 dni pomiarowych zanotowano łącznie 592 turystów, co dało średnią arytmetyczną 74. Można więc przyjąć, że poniżej tej liczby kształtuje się dzienny ruch turystyczny w dni powszednie, a powyżej w weekendowe. Pomiar potwierdził, że w strukturze odwiedzających dominują turyści indywidualni (62%). Poza tym pokazał, że największa liczba turystów, zarówno indywidualnych, jak i grupowych, zwiedza zamek w godzinach porannych, a najmniejsza – w godzinach wieczornych, tuż przed zamknięciem. Wyrównanie proporcji pomiędzy liczbą turystów indywidualnych a grupowych obserwowano po godzinie 16.00 (rys. 6).

Zaprezentowane badania pokazują, że zrekonstruowany zamek przyczynił się nie tylko do zwiększenia liczby turystów w Inowłodzu i utrwalenia jego funkcji krajoznawczej, ale również do prowadzenia rejestracji ruchu turystycznego w tym obiekcie, co wcześniej nie miało miejsca. Przy wielu mankamentach pozyskiwania danych statystycznych w naszym kraju ta informacja jest niezwykle pozytywna.

Ruch turystyczny w Inowłodzu w świetle wywiadów z jego uczestnikami

W celu pokazania kolejnych zależności na płaszczyźnie oddziaływania zrekonstruowanego zamku warto zaprezentować najważniejsze cechy ruchu turystycznego w świetle wywiadów z jego uczestnikami. W ankietowanej grupie (N = 85) 32 turystów wskazało, że Inowłódz odwiedzili już wcześniej, co najmniej 2–4 razy. Dużą część stanowiły osoby będące tutaj po raz pierwszy (1/3), zaś połowa badanej populacji po raz pierwszy zwiedzała zamek po jego oficjalnym udostępnieniu w 2013 r. Prawie połowa turystów zadeklarowała, że w Inowłodzu spędziła lub miała zamiar spędzić mniej więcej jedną godzinę (rys. 7). Jedna trzecia stwierdziła, że poświęciła kilka godzin na zwiedzanie miejscowości. Tylko 6 osób zadeklarowało nocleg w Inowłodzu. Natomiast zwiedzanie zamku zajmowało turystom najczęściej jedną (44 osoby) lub pół godziny (35 osób).

Rysunek 7. Długość czasu spędzonego przez turystów w miejscowości oraz na zamku

Źródło: badania terenowe, opracowanie H. Koper.

Turyści podawali motyw krajoznawczy jako główny powód przyjazdu do Inowłódza (67 osób). Duża część stwierdziła, że byli tu przejazdem lub w odwiedzinach u rodziny albo znajomych. Ich odpowiedzi wskazują, że Inowłódz dla turystów jest przystankiem, a nie głównym celem podróży. Zatrzymują się tu na krótko, przede wszystkim z powodów krajoznawczych. Można przypuszczać, że obecnie czas pobytu turystów znacznie się wydłużył w związku ze zwiedzaniem zrekonstruowanego obiektu. Wcześniej oglądanie ruin zamku przeciętnie mogło trwać ok. 15 min. Badania pokazały, że turystów w miejscowości należy zatrzymać na dłużej, a można ich do tego zachęcić odpowiednio rozwiniętą infrastrukturą.

Ankietowanych turystów poproszono o wskazanie atrakcji turystycznych, które podczas pobytu w Inowłodzu zwiedzili lub planują zwiedzić. Na pierwszym miejscu wymienili kościół św. Idziego (73 osoby), a tylko 7 respondentów wskazało zamek jako główny cel przyjazdu. Odpowiedzi te świadczą o dużej niewiedzy turystów co do faktu, że zamek został zrekonstruowany, a zatem o jego słabej promocji, pomimo że Urząd Gminy na stronach internetowych umieścił o tym informację (szeroko rozbudowaną) oraz przy drogach wjazdowych do miejscowości stoją tablice informujące o tym wydarzeniu. Respondenci wymienili też inne atrakcje turystyczne przez nich zwiedzane, a zlokalizowane w okolicy Inowłódza, takie jak: Spała (59 turystów), rzeka Pilica (35 turystów), schrony kolejowe w Konewce (21 turystów) czy Spalski Park Krajobrazowy (19 turystów). Te odpowiedzi poddają z kolei pomysł na opracowanie zintegrowanego obszarowego produktu turystycznego gminy, którego głównymi atrakcjami mogłyby być wymienione przez respondentów obiekty.

Warto dodać, że ruch turystyczny do Inowłódza jest generowany przede wszystkim z woj. łódzkiego. Badania wykazały, że turyści z innych województw stanowią 1/4 ogółu odwiedzających. To pokazuje, że oddziaływanie zamku jak na razie jest wciąż regionalne⁵. Do tego krótki czas spędzony w obiekcie oraz miejscowości pozwalają domyślać się czynników powodujących taki stan rzeczy. Spośród nich trzeba wskazać słabo rozwiniętą infrastrukturę uzupełniającą usługi turystyczne, co sprzyja utrwalaniu dotychczasowych zachowań oraz aktywności turystów.

Gmina zrekonstruowała zamek, dała nową przestrzeń turystyczną, nowy teren pod organizowanie imprez kulturalnych i edukacyjnych, więc trzeba mieć nadzieję, że systematycznie będzie pokonywać negatywne czynniki oraz zależności utrudniające dalszy rozwój turystyki.

Opinie mieszkańców o znaczeniu zrekonstruowanego zamku dla miejscowości

Dla turystów zamek jest przede wszystkim atrakcją turystyczną. Dla mieszkańców jest natomiast elementem rodzimej kultury. Ponad połowa ankietowanych Inowłodzian (55%; N = 64) poproszona o ocenę wpływu rekonstrukcji zamku na życie osobiste wskazała odpowiedź pozytywną. Wśród ankietowanych były osoby, które korzystały z biblioteki i domu kultury (25), brały udział w wydarzeniach kulturalnych i rekreacyjnych organizowanych na zamku (24) oraz uznały,

⁵ Latosińska i Włodarczyk (2015, s. 90–94) piszą o ponadregionalnym oddziaływaniu w związku z terytorialnym pochodzeniem uczestników uroczystości otwarcia zamku w 2013 r. Pomiar liczby samochodów na parkingach według województw pokazał, że wówczas nie było reprezentowane tylko jedno województwo (warmińsko-mazurskie).

że urozmaica im czas wolny (22). Na pytanie o wpływ zrekonstruowanego obiektu na miejscowość w kontekście społecznym, gospodarczym i kulturalnym aż 58 respondentów (91%) odpowiedziało również pozytywnie. Dominowała jednak opinia o małym wpływie (27 osób; 42%), duży zauważyło 19 osób (30%), a bardzo duży – 12 (19%). Ci, którzy dostrzegli zmiany w miejscowości wynikające z rekonstrukcji zamku, zostali poproszeni o ich ocenę w odniesieniu do wybranych zagadnień społeczno-gospodarczych w skali od 1 do 5 (1 – bardzo negatywny, 5 – bardzo pozytywny). Wyniki przedstawiono w tabeli 1 – w kontekście liczby udzielonych odpowiedzi oraz średniej arytmetycznej wystawionych ocen – co pokazało, że we wskazaniach respondentów nie ma raczej dużych różnic. Większość uznała, że rekonstrukcja zamku największy wpływ ma na edukację mieszkańców, atrakcyjność turystyczną miejscowości, wzrost ruchu turystycznego, promocję wsi, życie kulturalne oraz zachowania wolnoczasowe tubylców. Respondenci stwierdzili natomiast, że ten wpływ jest niewielki w kwestii powstania nowych miejsc pracy oraz zatłoczenia i hałasu w ich miejscowości.

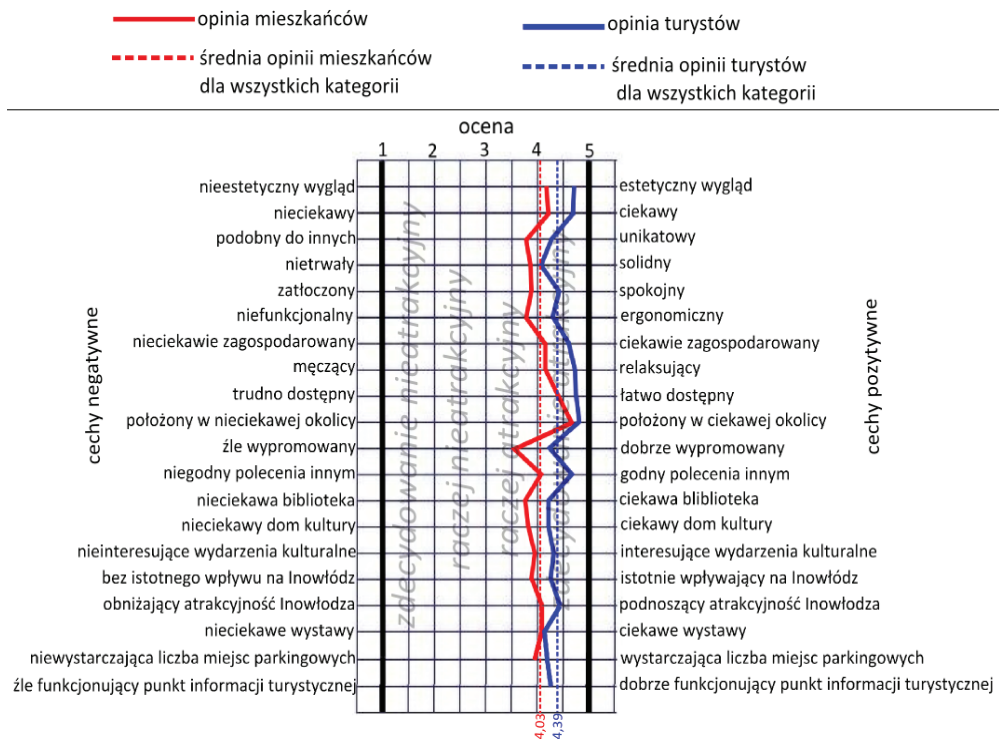
Tabela 1. Wpływ rekonstrukcji zamku na wybrane zagadnienia życia społeczno-gospodarczego Inowłódza w opinii mieszkańców

Wybrane zagadnienia społeczno-gospodarcze	Liczba udzielonych odpowiedzi (N = 58)	Udzielone odpowiedzi					Średnia ocen
		Bardzo pozytywny wpływ	Pozytywny wpływ	Obojętny wpływ	Negatywny wpływ	Bardzo negatywny wpływ	
Edukacja mieszkańców	55	34	20	1	0	0	4,60
Atrakcyjność turystyczna wsi	55	33	20	2	0	0	4,56
Promocja Inowłódza	54	33	18	4	0	0	4,55
Wielkość ruchu turystycznego we wsi	55	27	27	1	0	0	4,47
Czas wolny mieszkańców	53	25	24	4	0	0	4,39
Życie kulturalne Inowłódza	54	25	25	4	0	0	4,38
Lokalny patriotyzm	38	12	15	10	1	0	4,00
Integracja mieszkańców i turystów	52	14	24	13	1	0	3,98
Estetyka Inowłódza	48	15	15	17	1	0	3,92
Ruch samochodowy w Inowłodzi	32	0	4	20	7	1	3,84
Gospodarka Inowłódza	45	11	18	12	4	0	3,80
Lokalny folklor i tradycja	27	6	8	13	0	0	3,74
Inwestycje w Inowłodzi	49	11	18	15	5	0	3,71
Działania władz lokalnych	46	8	16	11	11	0	3,46
Nowe miejsca pracy w Inowłodzi	48	5	13	23	7	0	3,33
Zatłoczenie i hałas w Inowłodzi	40	1	10	22	7	0	3,12
Nowe parkingi w Inowłodzi	40	2	9	16	13	0	3,00

Źródło: badania terenowe, opracowanie H. Koper.

Z opinii ankietowanych mieszkańców wynika, że rekonstrukcja obiektu raczej nieznacznie wpłynęła na życie społeczno-gospodarcze Inowłódza, jednak ogólnie odegrała pozytywną rolę w jego funkcjonowaniu. Najbardziej wpłynęła na turystyczny wizerunek wsi, rozwój życia kulturalnego oraz urozmaicenie czasu wolnego mieszkańców.

Profil semantyczny na rysunku 8 przedstawia opinie mieszkańców i turystów o zamku, a także o jego znaczeniu dla miejscowości. Obie grupy uważają, że zamek jest zdecydowanie atrakcyjny, przy czym turyści wystawili wyższą ocenę (średnia 4,39) niż mieszkańcy (4,03). Obie grupy sądzą, że największymi atutami obiektu są: położenie w ciekawej okolicy (m.in. sąsiedztwo Spały), łatwa dostępność komunikacyjna, estetyka i szeroko rozumiana atrakcyjność budowli. Najsłabiej natomiast ocenili jego promocję. Obie grupy respondentów uznały, że zamek w obecnej formie zdecydowanie podnosi atrakcyjność turystyczną Inowłódza, co sprzyja wzrostowi ruchu turystycznego.

Rysunek 8. Opinie mieszkańców (N = 64) i turystów (N = 85) o zrekonstruowanym zamku w Inowłodzu

Źródło: badania terenowe, opracowanie H. Koper.

Warto zaznaczyć, że mieszkańcy ocenili zamek głównie przez pryzmat jego przydatności dla potrzeb lokalnej społeczności, dostrzegając jednocześnie jego funkcje turystyczne. Należy podkreślić, że inowłodzianie są przyzwyczajeni do turystów oraz pozytywnie do nich nastawieni

(75%; 48 respondentów). W wywiadach nikt nie ujawnił negatywnego nastawienia. Jako główne korzyści z obecności turystów wskazywali oni aspekty ekonomiczne dla wsi i gminy oraz aktywizację władz lokalnych. W ich odpowiedziach znamienne jest to, że w przewidywanym wzroście ruchu turystycznego wynikającym z rekonstrukcji zamku nie dostrzegają bezpośrednich szans dla siebie, np. w idei założenia lub rozwoju własnej działalności (przedsiębiorczości) związanej z turystyką. Profitów upatrują jakby „obok”, czyli ogólnie dla miejscowości lub gminy. Być może wzrastający ruch turystyczny oraz uwolnienie komercji turystyki na zamku zmieni to podejście.

Wnioski

Badania terenowe pozwoliły poznać zależności istniejące na płaszczyźnie oddziaływania zrekonstruowanego zamku na miejscowość Inowłódz oraz na ruch turystyczny w niej zachodzący. Najogólniej można je sformułować następująco:

1. Rekonstrukcja oraz adaptacja średniowiecznego zamku do nowych funkcji stały się czynnikami wyraźnie podnoszącymi atrakcyjność turystyczną Inowłódza i zmieniły dotychczasową skalę i strukturę ruchu turystycznego. Ponadto, przyczyniły się do jego rejestracji, dając tym samym szanse na realne prognozowanie dalszego rozwoju. Ruiny zamku jeszcze przed odbudową stanowiły walor turystyczny, ale dopiero ich rekonstrukcja sprawiła, że stały się one (aktualnie) drugim, obok kościoła św. Idziego, symbolem turystycznym miejscowości.
2. Wpływ rekonstrukcji zamku na dotychczasową bazę noclegową i gastronomiczną wsi należy jednak uznać za niewielki ze względu na powstanie w pierwszym roku od otwarcia zaledwie pojedynczych obiektów, a wraz z tym nielicznych nowych miejsc pracy. Rekonstrukcja ta wywarła natomiast znaczący wpływ w sferze kulturalno-edukacyjnej pełnionej przede wszystkim dla mieszkańców.
3. Zależności występujące na płaszczyźnie oddziaływania zrekonstruowanego zamku na ruch turystyczny wynikają także z faktu „uwięzionej” przepisami unijnymi komercjalizacji usług turystycznych. Wiąże się to z dwiema strefami, jakie można wydzielić w nowej przestrzeni turystycznej zrekonstruowanego zamku: nieskomercjalizowaną i skomercjalizowaną. Obecnie strefy te różnią się biegunowym zaangażowaniem w komercjalizację turystyki ich decydentów. W 2018 r. może to się jednak zmienić i pójść w kierunku konkurowania w procesie komercjalizacji turystyki w obu dziś zarysowanych strefach.

Należy podkreślić, że nowa przestrzeń turystyczna, jaka pojawiła się w Inowłodzu w związku z rekonstrukcją zamku, powstała na tzw. starym korzeniu. W przewodnikach turystycznych co najmniej od dziesięcioleci obiekt ten był opisywany, a mieszkańcom znany od zawsze. Teraz jednak, kiedy przyjeżdża turysta, widzi całkiem inny obiekt, a wraz z nim inną przestrzeń turystyczną, którą może skonfrontować we własnej pamięci albo jeżeli jest pierwszy raz – z dawnymi fotografiami na muzealnej wystawie. Dla turysty jest to więc nowa przestrzeń, bo widziana pierwszy raz albo w nowej, innej odsłonie. Dla organizatorów/aktorów tej przestrzeni jest ona również nowa zarówno w aspekcie fizjonomii, jak i pełnionych funkcji.

Zamek w Inowłodzu jest przykładem obiektu, który otrzymał nowy kształt, fizjonomię, funkcje i przeznaczenie, a wraz z tym nową przestrzeń turystyczną. Taka przestrzeń nie musi zatem powstawać wyłącznie na surowym korzeniu i być kształtowana od podstaw. Ważne, aby z tą przestrzenią identyfikowali się mieszkańcy, a w ruchu turystycznym upatrywali profitów dla siebie i swojej miejscowości.

Literatura

- Chojnacka-Ożga, L., Gabryszewska, A. (2011). *Projekt waloryzacji turystycznej środowiska przyrodniczego gminy Inowłódz. Studia i Materiały CEPL w Rogowie, z. 3 (28)*, s. 153–159.
- Kajzer, L., Kołodziejcki, S., Salm, J. (2007). *Leksykon zamków w Polsce*. Warszawa: Arkady.
- Koper, H. (2015). *Rekonstrukcja zamku królewskiego i jej wpływ na atrakcyjność turystyczną Inowłodza*, praca magisterska, Wydział Nauk Geograficznych, Instytut Geografii Miast i Turyzmu, Uniwersytet Łódzki.
- Latosińska, J., Włodarczyk, B. (2015). Badania nad turystyczno-kulturalnym wykorzystaniem zamku w Inowłodzu w pierwszym roku po rekonstrukcji. W: M. Makowska-Iskierka (red.), *Badania nad turystyką. Jeden cel, różne podejścia. Warsztaty z geografii turystyki* (s. 75–99). Łódź: Wyd. UŁ.
- Liszewski, S. (2006). Nowe przestrzenie turystyczne i rekreacyjne w Polsce i ich rola w rozwoju kraju i regionu. W: G. Gołemski (red.), *Turystyka w ujęciu podmiotowym i przestrzennym – człowiek, przestrzeń, przedsiębiorstwo. Materiały III Gremium Ekspertów Turystyki* (s. 113–126). Poznań: Wyd. AE w Poznaniu.
- Miziak, M. (2011). *Inowłodzkie renowacje-zamek*. Pobrane z: <http://www.inowlodz.pl/galeria-zamkowa-wg-marka-miziaka/754-inowodzkie-renowacje-zamek> (9.11.2014).
- Musiaka, Ł. (2013). *Funkcja turystyczna średniowiecznych zamków i jej wpływ na miasta Pomorza, Warmii i Mazur*. Łódź: Wyd. UŁ.
- Strategia Rozwoju Turystyki Obszaru Funkcjonalnego Dolina Rzeki Pilicy*. (2014). Kraków: Centrum Doradztwa Strategicznego.
- Włodarczyk, B. (2009). *Przestrzeń turystyczna. Istota – koncepcje – determinanty rozwoju*, Łódź: Wyd. UŁ.
- Włodarczyk, B. (red.). (2012). *Ruch turystyczny w Łodzi i województwie łódzkim w 2011 roku*, Łódź: Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego.
- Wojciechowska, J. (1995). Walory przyrodnicze regionu łódzkiego. W: S. Liszewski (red.), *Studium wiedzy o regionie łódzkim. Rozwój turystyki w regionie łódzkim* (s. 9–26). Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe.
- Wojciechowska, J. (1998). *Kolonizacja turystyczna terenów nadpilicznych*. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe.

THE IMPACT OF RECONSTRUCTED MEDIEVAL CASTLE ON TOURISM IN INOWŁÓDZ (ŁÓDŹ REGION)

KEYWORDS | tourism, new tourism space, reconstruction, castle, village

ABSTRACT

Casteles have long been a subject of scientific research, including geography of tourism. Due to the official opening of the reconstructed, medieval castle in Inowłódz (Łódź region) in June 2013, it was decided to analyze its meaning. The paper attempts to determine the relationship between reconstructed castle and its impact on tourism in Inowłódz in the first year of its use.

At the beginning the tourist attractiveness of Inowłódz, according to selected valorisations was described. Furthermore, a brief history of the reconstruction and its current use concerning tourist, educational and cultural functions was discussed. It was pointed out that the reconstruction contributed to creating new tourism space, where tourism commercialization processes occur in the surrounding of the castle. Then, on the bases of research, the size and the structure of tourism were presented. Subsequently, the opinions of tourists and locals about tourism development in Inowłódz were presented.

The research shows that in the first year of use of the castle the extensive impact on tourism can be observed. It was revealed that the reconstruction of the castle causes specific effects and relationships on different levels. The findings and research results can be useful for similar activities concerning reconstructions of historic buildings in the country.

Translated by Justyna Mokras-Grabowska